

LUND UNIVERSITY

Dansresidens - ett sätt att producera dans

Lyrevik, Anna

2002

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Lyrevik, A. (2002). *Dansresidens - ett sätt att producera dans*.

Total number of authors:

1

Creative Commons License:

Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Dansresidens

- ett sätt att producera dans

Av Anna Lyrevik för Kulturrådet 2002

Inledning

Det finns många olika sätt att stärka dansens infrastruktur och närvaro i hela landet. Att skapa dansinstitutioner, organisera återkommande gästspel och samproduktioner eller genomföra festivaler och dansresidens är några av dessa. Denna presentation fokuserar på dansresidens som idé och praktik. Syftet är att beskriva vad ett residens är och därigenom inspirera till fler dansresidens. Exempel ges på modeller och redan genomförda dansresidens från i första hand Sverige, men också från Frankrike och USA. Förhoppningen är att de här samlade erfarenheterna ska svara på några av de frågor och funderingar man har och förenkla för den som funderar på att genomföra ett dansresidens i någon form.

Anna Lyrevik för Kulturrådet i maj 2002

Bakgrund

Den fria dansen i Sverige (dansarna och koreograferna) bor till allra största delen i Stockholm och Göteborg, med ett litet fåtal i Malmö och ännu färre i övriga landet. Den institutionella dansen finns på ytterligare några platser - NorrDans i Härnösand, Älvsborgsteaterns Dansensemble i Uddevalla och Byteaterns dansprojekt i Kalmar (treårig försöksverksamhet). Att det ser ut så beror bl.a. på att det behövs ett tillräckligt antal utövare för att skapa ett fungerande danskollektiv som håller sig levande och ger stimulans för utveckling. Exempelvis behövs daglig träning med tillfredställande teknisk utmaning och variation för dansarna, men också impulser i form av föreställningar av andra koreografer och dansare, workshops och gästlärare. Detta innebär att den professionella dansen saknas som kontinuerlig närvaro på alla övriga orter i landet - stora som små, i glesbygd som i tillväxtregioner.

Men även utanför storstäderna finns en intresserad och nyfiken publik som vill uppleva dans och som dansen vill möta. För att upprätthålla och bygga upp ett intresse och en publik för dansen krävs tillräcklig kontinuitet och frekvens. Om det finns alltför få tillfällen att uppleva dans, väcks inte intresset eller så dör det intresse som fanns bort. Därför genomförs turnéer och gästspel i stor skala landet över, både av dansinstitutioner och fria grupper, ofta med stor möda och resursåtgång eftersom Sverige är ett stort, långt land med en liten och ojämnt fördelad befolkning. Men det behövs alternativ utöver turnéer, bl.a. så att fördjupade möten med dansen kan ske i form av samtal, seminarier, workshops, öppna repetitioner och kontakt med utövarna på andra sätt, något som visserligen ofta arrangeras i samband med gästspel/turnéer, men som ett dansresidens ger ytterligare möjligheter till.

Vad är ett dansresidens?

Eftersom det kulturpolitiska målet är att vi i Sverige ska ha en någorlunda jämlik tillgång till kultur var vi än bor, har många idéer för hur dansen ska kunna förankras regionalt och lokalt utvecklats. Några av dessa modeller kan samlas under begreppet dansresidens, ett begrepp som ingalunda är ett svenskt påfund och vars utseende och omfattning kan variera kraftigt. Ordet "residens" betyder hemvist eller bostad och att vara "in residence" är att vara tillfälligt boende på en plats. Att vara "choreographer in residence" eller huskoreograf i ett teaterhus innebär att man kommer och under en period arbetar med ett existerande danskompani eller - som oftare varit fallet i Sverige - kommer med sina "egna" dansare och arbetar fram en eller flera produktioner på scenen. Ett av de första större "in residence"-projekten i Sverige var Dansens Hus tre huskoreografer (P. Jonsson, K. Kvarnström och C. Caprioli) i slutet på 1990-talet, som genomfördes med stöd från Konstnärsnämnden. Koreografen fick komma in och använda repetitionsstudio, teknik m.m. mot att Dansens Hus betalade ett lägre pris för den skapade föreställningen. I den här presentationen är begreppet dansresidens något vidare än huskoreograf och kan sägas vara ett slags utökad samproduktion som (helt eller delvis) skapas på en annan ort än koreografens/dansgruppens hemort. Samarbetsparten/mottagaren kan vara en scen, en institution, en organisation, en kommun eller liknande. Ofta, som t.ex. i de franska exemplen nedan, innebär ett residens också att den residerande gruppen arbetar i relativt stor utsträckning med publik- och kunskapsinriktade kringaktiviteter.

Syftet med dansresidens

Målet man vill uppnå med ett dansresidens kan naturligtvis variera i de enskilda fallen, men grundfördelarna för den lokala/regionala mottagarparten med just residens är möjligheten till en period av fördjupad förankring för dansen och en läroprocess på flera nivåer (särskilt om mottagaren inte är en ordinarie dansscen) - politisk, professionell och på publik/deltagarnivå. Inte minst viktig är chansen till eget ansvar för dansen och kompetensöverföring. För den gästande gruppen ger residenset en chans till koncentrerad arbetsro, mer resurser totalt till produktionen, större kontakt med publiken och inspiration från en ny plats/situation.

Dansresidens

- är ett sätt att producera dans.
- är ett sätt att mer koncentrerat prova på dans som konstform för orter där dansen inte finns annars.
- använder lokala förutsättningar och resurser för dansen.
- skräddarsys för både mottagaren och dansen.
- skapar infrastruktur för dans (öppnar upp hus/scener och resurser för dansen utanför storstäderna).
- stärker och ökar dansens närvaro i hela landet.
- ökar det regionala ansvarstagandet för dansen.
- skapar förutsättningar för att utveckla en mer permanent regional dansverksamhet.

Fördelar med dansresidens

Stort genomslag

Genom att gruppen finns på plats under en längre tid (än ett ordinarie gästspel) finns utrymme för ett stort genomslag på orten - i lokala media, men också i det vardagliga samtalet invånarna emellan, då ett stort antal människor på orten personligen kommer i kontakt med gruppen (kulturtjänstemän, politiker, journalister, skolbarn/ungdom, olika yrkeskategorier på teatern/scenen, teaterföreningen, lokala dans/teater/musikskolor och andra grupper med specialarrangemang, "folk på stan" - i affärer, restauranger, på hotellet eller i huset där residensgästerna bor). Detta ger en chans till omfattande publikarbete. Ju bättre förberett på den lokala nivån, desto större effekt kan man få ut av besöket.

Använda existerande resurser

Utanför storstäderna kan t.ex. finnas fungerande scenrum som periodvis inte används i samma utsträckning som scenerna i Stockholm eller Göteborg. Man kan alltså ge dansgruppen rumsliga (och tekniska) förutsättningar under en längre tid, något som för koreografiska verk är ovärderligt. Dessutom kan det finnas tomma lägenheter och/eller säsongsbunden beläggning på hotell på mindre orter, som kan utnyttjas till låg kostnad vid residenset.

Personliga möten och arbetsro

Effekterna av dansresidensen skiljer sig beroende på om det genomförs på en etablerad institution på en större ort eller om mottagaren är en liten ort och en mindre

organisation. På den mindre orten finns oftast mindre resurser (mindre skatteunderlag, dvs. mindre kulturbudget), men i gengäld finns engagerade människor som med lokal kompetens och ett nära nätverk kan hitta lösningar på de skiftande problem som arbetet med en scenisk produktion kan innebära och effekterna av residenset blir ofta till stor del sociala/personliga, både för gruppen och mottagaren. På större orter blir inte det sociala "genomsyrandet" lika stort, men dansresidenset kan ge en intensiv energikick för det professionella kollektivet på och kring den mottagande scenen och den konstnärliga utvecklingen på orten, men också för den politiska och skol-/utbildningsnivån. För den gästande gruppen ger det ofta en chans till koncentrerat, ostört arbete med produktionen.

Exempel på dansresidens

Svenska modeller

Two residens på Norrlandsoperan

Inom ramen för projektet Dans i hela landet gav Stiftelsen framtidens kultur stöd för bl.a. dansresidenstanken under 2000-2002, med syfte att prova modellen som ett sätt att inom existerande teater- eller musikinstitutioner utveckla en mer permanent regional dansverksamhet. Residensprojektet fick 2 mkr, vilka gått till två större dansresidens (1 mkr vardera) på Norrlandsoperan: Adekwhat/Philippe Blanchard under 2000/01 och Björn Elisson Kompani under hösten 2002. Norrlandsoperan går under båda residensen in med fasta resurser som närmar sig den summa Stiftelsen gått in med. Därutöver har operahuset gått in med rörliga resurser i en omfattning som gör att de är den största finansiären i båda residensen, med Stiftelsen som näst största och dansgruppen som nummer tre. Det första residenset sammanföll med Dansbiennalen i Umeå 2001 och innebar att Blanchard med dansare och musiker arbetade fram produktionen "Noodles" på Norrlandsoperan mellan december 2000 och mars 2001. Under denna period byggdes huset om och ordinarie operaverksamhet kunde inte bedrivas - därför var ett så stort dansprojekt möjligt. Gruppen fick ta del av institutionens resurser i form av dekor- och kostymverkstäder etc., en möjlighet (och kostnad) som gruppen inte kunnat ha utan samarbetet med Norrlandsoperan - produktionen blev större än den annars skulle blivit. Föreställningen hade premiär under Dansbiennalen och spelades sedan åter i Umeå under hösten och turnerade även till andra delar av landet och är under 2002 inbokad på flera platser i Europa. I residenset med Björn Elisson, som genomförs under hösten 2002, är fördelningen mellan finansiärerna jämnare, ungefär en tredjedel vardera av projektets kostnad. Produktionen skapas i Umeå och spelar 10 föreställningar där och går sedan ut på turné i regionen. Försäljningen av föreställningen i regionen har gått mycket lättare än många tidigare dansproduktioner. En anledning kan vara att den säljs under Norrlandsoperans namn, en institution som man har förtroende för regionalt. Därefter spelar produktionen även i Stockholm m.fl. platser.

Bo Arenander i Vilhelmina

I samband med Dansbiennalen i Umeå 2001 genomfördes även ett dansresidens i Vilhelmina, en ort med ca 8 000 invånare, där mottagare och initiativtagare var Vilhelmina Teater- och musikförening. Detta residens innebar att koreografen Bo Arenander och hans dansgrupp Plejaderna tillbringade en månad på orten för att

skapa stycket "Orbit", efter att först ha repeterat en månad i hemstaden Stockholm. Vilhelmina ställde upp med repetitions-/föreställningslokal med befintliga tekniska resurser, lokala transporter, kost och logi samt köp av premiärföreställningen. De befintliga tekniska resurserna var dock för små för produktionen och NorrDans lånade generöst ut teknisk utrustning utan ersättning om Vilhelmina organiserade och bekostade transporten. En väsentlig del av kompaniets verksamhetspengar lades på residenset i Vilhelmina, förutom löner för dansarna ingick en ljus-/scentekniker och scenograf i produktionsgruppen. Särskilda riktade bidrag från Kulturrådet och Framtidens kultur bidrog till genomförandet. "Orbit" deltog även i Dansbiennalen och spelade sedan i Stockholm, Malmö och Göteborg. I slutrapporten från Dansbiennal 2001 sägs att "Mötet mellan danskompaniet och lokalbefolkningen hade både professionell och social karaktär. Båda aspekterna representerar ett värde i sig och utgör tillsammans själva kärnan i hela residensprojektet".

Rytm ba' i Hässleholm

I samband med barn- och ungdomsdansfestivalen Salto! hösten 2002 kommer dansgruppen Rytm ba' från Stockholm att förlägga sina sista två repetitionsveckor till Hässleholm och kommer under denna tid också att arbeta med publikarbete i olika former. Premiären går sedan av stapeln i Hässleholms nya Kulturhus och under den följande veckan ges skolföreställningar. Alla sjundeklassare i kommunen kommer att erbjudas 1) ett förbesök av dansarna ute på skolan där eleverna får pröva enkla dansövningar, 2) en öppen repetition på Kulturhuset och 3) att se föreställningen. Även andra grupper i kommunen kommer att erbjudas att närvara vid öppna repetitioner för att väcka ett intresse för samtida dans. Dansarna och musikern kommer också att göra "pubspelningar" i ett försök att nå nya publikgrupper. Kommunens målsättning med dansresidenset är bl.a. att sprida den samtida danskonsten till nya publikgrupper, erbjuda hässleholmarna en "egen" danspremiär, ge unga människor en möjlighet att träffa en "riktig" kulturutövare och utmana sig själva att göra något nytt. Till projektet har kommunen gått in med 50 tkr, Kulturrådet med 250 tkr och Kultur Skåne med 70 tkr. Den professionella dansföreställningen har haft svårt att hitta sin publik i Hässleholm, så att satsa på ett residens med fokus på de unga, är en medveten strategi för att bygga upp en framtida publik för dansen.

Närliggande idéer

Det finns flera projekt vars idé ligger nära dansresidensets. Ett par av dessa tas här upp mer i detalj - det finns fler och urvalet är gjort utifrån det material som varit tillgänglig under skrivandet av presentationen. Några av de projekt som funnit sin form sedan en tid är *Älvsborgsteaterns dansensemble*, som började som ett projekt och nu är en institutionell ensemble, E.L.D.'s *Dans i en vecka*, där gruppen utformar en dansvecka utifrån ortens specifika förutsättningar och önskemål med föreställningar ur repertoaren (på teatern, i stadsparken, köpcentret, skolan, museet e.d.), special events, workshops, seminarier och publikarbete, och det tidigare nämnda projektet med *Choreographer in Residence* på Dansens Hus. Korda genomförde under många år sitt projekt *Danslust* som riktade sig till barn och unga och innehöll både dansverkstäder, samtal om dans och föreställningar på orten.

Dansstationens tumékompani

Dansstationen i Malmö är i första hand en gästspelsscen, men har genom olika former av samarbete även utvecklat produktionsverksamhet, både egenproduktioner

och samproduktioner. Egenproduktionerna (som närmast är en kombination av egen- och samproduktion) går under namnet *Dansstationens turnékompani*, och är till dags dato fem till antalet. De har möjliggjorts av interkommunala medel från Malmö och Köpenhamn för att utveckla dans för barn och unga kring Öresund (Dansväxthuset), men också genom stöd från Kulturrådet, Malmö stad och Region Skåne.

Produktionerna är framtagna för att passa både scenen och dansen i Malmö/Skåne. I de flesta fallen har en koreograf (svensk eller utländsk) kommit och skapat eller satt upp ett verk på plats med dansare från regionen, men ibland har man också haft med sig egna dansare. Dessa produktioner har sedan spelat i Malmö, i Skåne och ofta på turné utanför regionen. Varje produktion har spelat många gånger - mellan 20 och 100 - vilket ger projekten en bra ekonomi, och har oftast varit del av festivalen Salto!. Omsättningen per produktion exklusive fasta kostnader, producent och administration har varit 0,5-1,5 mkr. Den långsiktiga målsättningen med Turnékompaniet är att ha ett helårskompani med fyra dansare och två koreografer knutna till det som kan spela två produktioner om året, med bas på Dansstationen.

Byteaterns dansensemble

Byteatern i Kalmar genomför för närvarande ett treårsprojekt där man knutit en koreograf (Kajsa Giertz), en dansensemble på fyra dansare, en dansproducent och en tekniker till teatern. Målsättningen är att skapa nya former av dansteater, främst för en barn- och ungdomspublik. I kombination med föreställningarna ska skolorna erbjudas pedagogiska insatser. Även renodlade dansföreställningar ska skapas - dansensemblen ska integreras med teatern men också vara en självständig enhet inom teatern. Man vill tillföra regionens kulturliv konstformen dans eftersom sydöstra Sverige länge varit en vit fläck på danskartan. Stiftelsen framtidens kultur, Regionförbundet i Kalmar län och Kulturrådet stöder idag verksamheten.

Franska modeller

(Uppgifterna i detta avsnitt bygger på Joëlle Sanchez rapport "On y danse... Om dansstrukturen i Frankrike" från 2000).

I Frankrike finns idag tre statligt stödda former för regionala och lokala dansresidens. De vänder sig till regioner där dansen inte är väl förankrad, för att skapa möjlighet att decentralisera dansen, som annars är koncentrerad till regionen kring Paris. Dansresidens ses som ett sätt att stödja både produktionsprocessen och distributionen av dans. Ett av kraven på den gästande gruppen är, oavsett modell, att man har verksamhet som riktar sig mot nya publikgrupper. Den minsta modellen - *résidence création* - kan variera tidsmässigt från några veckor upp till några månader och byggs kring en produktion av den gästande gruppen. *Résidence mission* kräver längre tid (ett halvår eller mer) och bygger på den gästande dansgruppens existerande repertoar, men innehåller också satsningar för ny och bredare publik. Två exempel på *résidence mission* ges i "On y danse..." där projekten inneburit 4-5 föreställningar, 3-4 workshops, 500-650 timmars undervisning i dansskolor, samt undervisning i 16-22 skolor och universitet, dvs. en relativt stor betoning på undervisningsdelen. Residensen hade en total budget på ca 500 000-700 000 francs. Den tredje formen, som varar mellan två och tre år, kallas *résidence implantation* och innebär att en grupp etablerar sig inom en kulturinstitution och arbetar med produktion, distribution och publikfrämjande. De exempel som ges i Sanchez rapport är av mycket olika omfattning - årsbudgeten ligger på mellan 260 000 och 1,8 miljoner francs. De flesta gör minst en produktion årligen och genomför verksamhet inom olika skolor. Antalet anställda dansare rör sig mellan 2 och 15. Det finns även exempel på regionala residens där flera scener och kulturförvaltningar i flera kommuner samarbetar kring en residerande dansgrupp, som genomför seminarier

med lärare, dansverkstäder med barn från förskola till gymnasiet, förutom ett större antal föreställningar. Den franska statens målsättning med residensen är tydligt konstnärlig, medan den lokala/regionala målsättningen oftare är av publik-/tillgänglighetskaraktär. Den lokala mottagarparten bidrar oftast med minst samma summa som staten ger. Som vi sett finns det svenska exempel på dansresidens som i stort motsvarar de tre franska modellerna, trots att det i Sverige inte finns något utarbetat system för stöd till just residens.

Amerikanska modeller

(Informationen i detta avsnitt kommer från ett möte med professor June Vail, Bowdoin College i Maine, USA, 2002-04-17).

I USA är en stor del av dansens infrastruktur uppbyggd kring universitet och college med dansavdelning - det är de som kan ta emot turnerande koreografer och grupper genom att tillhandahålla både teaterbyggnaden, danssalar och en presumtiv publik. Även i USA bygger residensen på samverkan mellan olika aktörer.

Universitetet/colleget har oftast huvudmannaskapet och samverkar med andra skolor, kommunen och andra utbildningsinstitutioner. Ett residens kan vara från tre dagar eller en vecka upp till en termin eller ett år. På ett universitet inbegriper ett dansresidens workshops och masterclasses med studenter och lärare, ett antal föreställningar, öppna repetitioner och kanske ett par dagars arbete i skolorna i den kommun man gästar. De koreografer som har extra subventioner från federal/state nivå finns med på en lista som skickas ut till olika universitet/college. Dessa koreografer har olika paket att erbjuda, som kan innehålla föreställningar, lecture demonstrations, workshops eller dansundervisning, öppna repetitioner, beställningsverk (skraddarsydda för just detta universitet) eller att studenter erbjuds att delta i föreställningarna. Ofta är det koreografen eller dess producent som ringer runt till de olika universiteten och erbjuder sina tjänster. Subventionsgraden är mycket låg med svenska mått mätt. För ett universitet/college blir det intressant att utveckla en så varierad "repertoar" som möjligt - ena gången bjuder man in en soloartist, nästa gång ett lite större kompani och tredje gången t.ex. flamenco eller afrikansk dans. Vad man väljer beror givetvis på universitetets/collegets profilering av dansavdelningen. Sammantaget bygger de amerikanska modellerna på att koreograferna själva har med sig en uppsättning idéer om vad de kan erbjuda. Det universitetet/collegen ansvarar för är samverkan i kommunen/länet och pengarna kommer framförallt från universitetet/colleget och privata fonder.

Ekonomi och praktiska lösningar

För att ett dansresidens ska komma till stånd och fungera, krävs samarbete mellan flera olika parter. Dels behövs finansiering från flera olika håll och dels handlar det om praktiskt samarbete mellan en fri konstellation med (oftast) produktionsbegränsat bidrag och därför kort ekonomisk framförhållning och en institution eller annan etablerad organisation med fasta resurser, men också "fast" ordinarie uppdrag och en längre ekonomisk planeringshorisont. De ovan beskrivna projekten visar att samarbetet är möjligt, men också att varje projekt har sin egen speciella lösning, skapad utifrån samarbetsparternas och platsens egna förutsättningar just då. Detta innebär bland annat att det krävs engagemang och kreativitet från alla parter i samarbetet och en vilja att verkligen mötas och lära något nytt av varandra. Det innebär också att eftersom varje samarbete är unikt och måste skraddarsys, så finns ingen finansieringsmodell som kan appliceras på varje dansresidens. Men rimligt är

att både den gästande gruppen och mottagaren, oavsett om det är en institution eller en organisation, går in med sina resurser. För gruppen innebär detta att man lägger en del av sina verksamhets-/projektbidrag på residenset, men att dessa förmeras genom mottagarens resurser, som kan vara i form av fasta resurser - repetitionslokal, befintlig teknik, personal, plats i "fast" marknadsföring osv., men givetvis också i form av rörliga resurser. Därutöver krävs oftast extra särskilda bidrag för residenset, något som det franska systemet bygger på och som flera av de svenska exemplen visar.

För frågor kring de i presentationen nämnda svenska dansresidensen, går det bra att kontakta nedanstående personer via e-post:

Norrlandsoperans residens: lars.tibell@minpost.nu eller asa.soderberg@vbm.se
Residenset i Vilhelmina: teater@vilhelmina.se eller asa.soderberg@vbm.se
Residenset i Hässleholm: elisabet.ekwurtzel@hassleholm.se
Övriga skånska projekt: eva.andersson@salto.nu eller
danskonsulent@dansiskane.nu

